

Toni Kraljić*

E-mail: toni.kraljic@malinska.hr

KD Dubašnica d.o.o., Malinska-Dubašnica

DUBoak - Interpretacijski centar maritimne baštine

Sažetak

Općinu Malinska - Dubašnica povijesno određuju dva izuzetno vrijedna resursa, koja se u kontekstu razvoja kulture i civilizacije na ovom dijelu otoka Krka tisućljećima nadopunjuju. To su s jedne strane Jadransko more, a s druge bogate hrastove šume i plodna polja. Posljednjih desetljeća, uslijed promjena načina života, more je postalo najvrjedniji resurs, no ne više kao hranitelj ili sredstvo povezivanja, već za pružanje usluga u sezonskom turizmu. Posljedica toga je betonizacija i nasipavanje obale, širenje građevinskih područja na nekada vrijedna polja i šume te ubrzana i često neplanska apartmanizacija. U isto vrijeme dolazi do zanemarivanja i zaboravljanja tradicionalnih znanja, vezanih podjednako uz maritimnu, kao i ruralnu, odnosno svu kulturnu baštinu, a posljedično i do gubljenja stoljećima kovanog identiteta zajednice.

Sredinom prošlog desetljeća rodila se vizija urbanističko-arhitektonskog preoblikovanja rive u Malinskoj. Kao dio te ideje, nametnula se potreba za otvaranjem interpretacijskog centra u svrhu predstavljanja, valorizacije i revitalizacije bogate maritimne, kulturne i prirodne baštine Općine Malinska - Dubašnica. Na tom tragu, u lipnju 2022. godine otvoren je *Interpretacijski centar maritimne baštine DUBoak*. Centar je zamišljen i ostvaren kao jedinstveno mjesto koje uz interpretacijski postav udovoljava udruge vezane uz maritimnu baštinu Općine. Kroz multimedijalni postav i interpretaciju u Centru su predstavljena dva najvrjednija resursa i njihov međudodnos, odnosno baština uz njih vezana - maritimna i prirodna baština Općine Malinska - Dubašnica.

Ključne riječi: Dubašnica, maritimna baština, Interpretacijski centar, Malinska, DUBoak

1. Inicijativa

Uslijed nagle promjene privređivanja i načina života lokalnog stanovništva i time uzrokovanog gubitka mnogih baštinskih praksi, narušenog identiteta zajednice i urbane devastacije, koja je započela devedesetih godina prošloga stoljeća, pristupilo se intenzivnom promišljanju budućeg razvoja Općine Malinska – Dubašnica, prije svega u kontekstu održivog turizma: vraćanja izvornosti turističke ponude, stvaranja nove turističke ponude s ciljem konkurentnosti, kao i osnaživanja i revitaliziranja lokalne kulture i identiteta. Godine 2015. javlja se radna skupina „Bracerom prema zapadu“, koja kao odgovor na zacrtane ciljeve vidi upravo revitalizaciju i prezentiranje bogate

* Direktor Komunalnog društva Dubašnica d.o.o., Općina Malinska - Dubašnica

maritimne baštine. Tri godine nakon toga dolazi do obnove i porinuća pasare *Božjan*, čime je napravljen uistinu veliki iskorak, i posade iz Malinske počinju sudjelovati i stjecati iskustva na mnogim tada već razvijenim manifestacijama na sjevernom Jadranu.

Ubrzo nakon toga, 2020. godine, u jeku korona krize, započinje izgradnja *Interpretacijskog centra maritimne baštine DUBoak*. Osim samog multimedijuskog postava, koji interpretira teme maritimne i prirodne baštine, unutar zgrade Centra smještene su prostorije Jedriličarskog kluba *Malinska* i Športsko-ribolovne udruge *Lastavica* Malinska. Krov Centra pretvoren je u šetnicu, čime se korisnicima vratio dio javnog prostora i formirana je nova atrakcija. Osim svoje interpretacijske funkcije i doma za udruge, Centar je zamišljen i kao multimedijalna, multifunkcionalna kulturna ustanova na raspolaganju udrugama, stanovnicima i pravnim osobama Općine Malinska - Dubašnica.

Osmišljavanje i ostvarenje projekta podudaralo se, i zapravo je inicirano, potrebom preuređenja cijele površine luke Malinska i stvaranja novih sadržaja, i time pokrenute promjene prostornog plana Općine Malinska - Dubašnica, čime je riješena i najveća zapreka u realizaciji - prostorno-planska ograničenja. Prilikom same izgradnje Centra, trebalo je definirati model njegovog budućeg upravljanja, čemu je Općinsko vijeće doskočilo dodjeljivanjem Centra i njegovih djelatnosti postojećem komunalnom poduzeću *Dubašnica d.o.o.*

2. Realizacija projekta

Slika 1. ICMB DUBoak

Zgradu je projektirao arhitektonski ured NFO iz Zagreba, dok je muzeološki postav osmislila tvrtka FARO 11, pod vodstvom dr. sc. Tamare Nikolić Đerić. U realizaciji projekta sudjelovali su još: STUDIO PUTINJA d.o.o. - dizajn prostora, HEREDO -

plan interpretacije, VISUALIA - izvedba multimedije i ALPHERA - grafički dizajn. Izgradnja zgrade financirana je općinskim sredstvima u vrijednosti od 13.000.000,00 kn, a opremanje postava sufinancirano je sredstvima EFRR kroz projekt *ARCA ADRIATICA* (INTERREG Italija - Hrvatska) u iznosu od 318.000,00 eura. Izgradnja je započela u proljeće 2020. godine, a Centar je otvoren u lipnju 2022. godine.

Slika 2. Unutarnji postav

Put kroz postav ICMB *DUBoak* zamišljen je kao priča koja vodi od samoga početka, dakle od žira, jer u Dubašnici gotovo sve proizlazi iz hrasta, odnosno duba. Ime *DUBoak* izvedenica je iz lokalnog naziva za hrast - *dub* i engleske riječi *oak* (hrast), koje zajedno asociraju na riječ *dubok*, a duboka je malinskarska vala zaštićena od dominantnih vjetrova, duboko je i Jadransko more, duboka je i veza između lokalnog stanovništva i njegova okoliša... Koliko je dub bio važan za ovo područje, svjedoči i sam naziv naše općine - Dubašnica, a održivo gospodarenje hrastovim šumama rezultiralo je bogatom pomorskom trgovinom ogrjevnim drvom i ne manje bitnim - izuzetnom bioraznolikošću prostora. Unutarnji postav Centra kroz hrastove šume (*drumne*), očuvane s ciljem dobivanja brodograđevnog drva za mletački arsenal i kasniju trgovinu ogrjevnim drvom i mitologiju vezanu uz njih, vodi do tradicijskih brodica. U Centru su predstavljeni i Liburni, prva organizirana skupina na ovim prostorima i prva pomorska sila sjevernog Jadrana, a poznate su i nekadašnje lokacije njihovih brodogradilišta u našoj općini. Preko priča o lokalnoj brodogradnji, počecima kartografije, navigaciji, nastanku turizma i virtualne plovidbe iz Krka do Venecije na

braceri, dolazi se do središnjeg eksponata, *ladve* - monoksilnog plovila izdubljenog iz jednog komada debla. Upravo je *ladva*, kao izdubljeno deblo, najizravnija poveznica između šume i mora, odnosno stabla i plovidbe. U malinskarskoj vali *ladva* se u gotovo nepromijenjenom obliku rabila sve do prve polovice 20. stoljeća. Uz *ladvu*, maritimnu baštinu Malinske-Dubašnice obilježili su još i guc, pasara, bracara i loger, čije makete se mogu pronaći u Centru.

Vanjski postav Centra sačinjavaju tradicijske barke vezane na rivi u njegovoj neposrednoj blizini i tradicijsko brodogradilište obitelji Kraljić, u kojemu već gotovo 150 godina na istom mjestu članovi iste obitelji proizvode gotovo iste barke.

Slika 3. Škver obitelji Kraljić

3. Uloga lokalne zajednice i aktivnosti Centra

S obzirom na nedostatak javnih prostora za realizaciju društvenih i kulturnih događaja, odnosno općeniti nedostatak kulturnih i javnih sadržaja u užem centru Malinske, ali i usmjeravanje aktivnosti Centra upravo na lokalno stanovništvo, ubrzo nakon otvaranja ICMB DUBoak je postao rado posjećen i široko prihvaćen. U vrlo kratkom vremenu nakon otvaranja, pokrenuti su programi revitalizacije mnogih, gotovo zaboravljenih običaja, čija realizacija se temelji upravo na uključivanju lokalnog stanovništva i njihovog sačuvanog znanja. Time je stečeno povjerenje u rad i temeljne ideje Centra. Prateći plan upravljanja, *cost benefit* analize i ostale planove, u provođenje gotovo svih programa uključeni su dionici lokalne zajednice - bilo kroz suradništvo, volonterski rad, besplatan pristup raznim sadržajima ili kroz uključivanje u provođenje raznih radionica. Time pojedinci, najčešće upravo iz najugroženijih

skupina društva, ostvaruju ne samo vrijedno mjesto za zadovoljavanje svojih društvenih potreba, nego i mogućnost za ostvarivanje dodatnih prihoda.

Iako je *DUBoak* centar maritimne baštine, u svoje programe i aktivnosti pokušava uklopiti čim više lokalnih baštinskih fenomena, tako da kroz svoje aktivnosti zahvaća gastronomsku baštinu, prirodnu baštinu, kulturnu baštinu, sport i sl., jer maritimna baština je ukupnost življenja na moru i uz more.

S ciljem valoriziranja naše bogate baštine i njezinog približavanja posjetiteljima i lokalnom stanovništvu, u *DUBoaku* se kontinuirano provodi cijeli niz edukativnih radionica, interpretacijskih šetnji i vezanih manifestacija. Radionice obuhvaćaju različite teme - od maritimnih i mornarskih vještina, do ekoloških, gastronomskih i kreativnih radionica. Interpretacijske šetnje uključuju *in situ* učenje o temeljnim fenomenima koji našu zajednicu izdvajaju od ostalih: posjet *drmunima*, šumskom fenomenu otoka Krka, i objašnjavanje povezanosti tradicionalnih načina gospodarenja krajobrazom s izuzetnom bioraznolikošću koju naš prostor još uvijek baštini, zatim posjet fenomenima vezanim uz maritimnu baštinu, i samu plovidbu tradicijskim plovilima, koja su dio vanjskog postava.

Slika 4. Radionice centra DUBoak

Djelatnici Centra s volonterima i članovima raznih udruga provode radionice i pokazna jedrenja i veslanja te sudjeluju na regatama i smotrama tradicijskih barki širom Jadrana, Hrvatske, ali i Europe. U 2024. godini, u okviru aktivnosti Centra, započela je valorizacija običaja vezanog uz obilježavanje blagdana *Sense* (Uzašašće Gospodinovo), kako bi se predložio za upis u Registar kulturnih dobara Republike

Hrvatske. Radi se o drevnom pastirskom običaju, koji je karakterističan isključivo za župu Dubašnica, a čiji vrhunac je utrka „Teć za sir“, u kojoj se dubašljanski mladići utrkuju za kolut ovčjeg sira.

Na dan svetkovine Gospe od Anđela, lokalno *Porcijunkulu*, vlasnici barki i brodova s Krka, Cresa i Lošinja stoljećima su plovili na Glavotok, franjevački glagoljaški samostan iz 15. stoljeća, kako bi primili blagoslov za svoja plovila i posadu. Ova svetkovina je i dan potpunog oprosta, tzv. Porcijunkulskog oprosta, koji mogu dobiti vjernici u svim franjevačkim crkvama diljem svijeta. Običaj je gotovo iščezao, ali od 2023. godine plovila organizirano iz Malinske plove za Glavotok, čime je ovaj drevni običaj revitaliziran i kroz 2025. godinu planira se njegov upis u već postojeće zaštićeno kulturno dobro RH „Jadranska marijanska maritimna hodočašća“.

Slika 5. Porcijunkula

Također, do sada su organizirana dva izdanja „Dubašljanske gastronomije“. Ovo kulinarско putovanje u prošlost nadahnuto je živopisnim pseudo-tekstom akademika Branka Fučića iz 1996. godine *Gastronomija grišnoga fra Karla z Dubašnice*. Manifestacijom se slavi lokalni čakavski govor, dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja te mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelu zaleđa, sve troje upisano u UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva pod nematerijalna dobra.

Naposljetku, *DUBoak* je suorganizator Smotre i regate tradicijskih plovila *Homo na jidra*. Ova manifestacija postala je središnja manifestacija obilježavanja bogate

maritimne baštine našega kraja, koja slavi *Umijeće plovidbe latinskim i oglavnim jedrima duž hrvatske obale* i *Umijeće gradnje i plovidbe tradicijskim barkama Kvarnera*, oboje upisano u Registar nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske. Sama manifestacija je izuzetan doprinos razvoju postsezonske turističke ponude, kao i mamac za mnoge stanovnike našega kraja, koji su već gotovo zaboravili na svoju bogatu maritimnu baštinu.

Slika 6. Homo na jidra

Najveće priznanje za dosadašnji rad uslijedilo je 2023. godine, kada je Centru dodijeljena nagrada *Živa* za najbolji baštinski lokalitet Foruma slavenskih kultura 2023. godine.

4. Prepreke i problemi

Kako bi Centar optimizirao povrat uložених sredstava i maksimizirao aktivnosti, u njemu su trajno zaposlene tri osobe, što uzrokuje značajne godišnje izdatke za plaće, odnosno ukupni hladni pogon. S obzirom na to da Centrom upravlja trgovačko društvo, nije moguće izravno proračunsko financiranje njegova rada. Zbog navedenog, financijska održivost pokušava se ostvariti kroz aktivnosti u okviru rada trgovačkog društva i sudjelovanjem u EU projektima. Komunalno društvo *Dubašnica d.o.o.* trenutno provodi dva Interreg projekta: SReST (INTERREG DANUBE) i FoRESisT (INTERREG SLO - HRV), koja su vezana uz rad i aktivnosti Centra. SReST je

fokusiran na Društveno odgovorni Slow Food turizam u dunavskoj regiji. Taj je međuregionalni projekt usmjeren na očuvanje agrobioraznolikosti i gastronomskog blaga kroz *slow food* turizam. U okviru projektnih aktivnosti, u 2025. godini financirat će se manifestacije *Sensa* i *Gastronomija*. FoRESisT je pak fokusiran na očuvanje i vrednovanje šumskih i poljoprivrednih ekosustava, i u sklopu toga projekta provode se značajna istraživanja lokalne bioraznolikosti i baštinskih praksi koje su do nje doveli.

Budući napredak u radu, kao i rješavanje mnogih problema vezanih uz funkcioniranje Centra, planira se osnivanjem nove Javne ustanove u okviru Općine Malinska - Dubašnica, koja će preuzeti upravljanje ICMB-om *DUBoak* te sličnim institucijama i fenomenima koje baštini naša Općina. Time će se značajno pojeftiniti i olakšati financiranje, a posljedično i funkcioniranje, čime će se jamčiti dugogodišnja održivost, a time i napredak aktivnosti i rada Centra.

5. Zaključak

Iz primjera utjecaja, odnosno učinka koji je otvaranje ICMB *DUBoak* izazvalo u Općini Malinska - Dubašnica u vrlo kratkom vremenu nakon otvaranja, vidljiva je korist ulaganja i planiranja kulturnih sadržaja s ciljem revitaliziranja baštine, kao i prezentiranje iste širim korisnicima - jednako lokalnom stanovništvu i posjetiteljima, s ciljem stvaranja dodatne ponude u turizmu. Izvjesno je da je otvaranje Centra izazvalo pozitivan *spill over efekt* na širem području. Naravno, nije dovoljno samo izgraditi zgradu i opremiti je - gotovo je jednako toliko važno detaljno isplanirati model upravljanja i daljnje aktivnosti samoga projekta te zadržati agilnost u prilagođavanju budućim potrebama i eventualnoj promjeni modela upravljanja.